

Інтегрована звітність як інструмент стратегічних облікових комунікацій

Обґрунтовано необхідність проведення досліджень щодо аналізу факторів, які впливають на розкриття стратегічної інформації в інтегрованих звітах. Розроблено модель політики розкриття стратегічно орієнтованої облікової інформації в інтегрованих звітах. Визначено, що така політика є компромісом між перевагами оприлюднення стратегічно орієнтованої облікової інформації в інтегрованих звітах та обліковою інформаційною безпекою підприємства. Обґрунтовано причини існування ризику прийняття несприятливих рішень стейкхолдерами в результаті оприлюднення інтегрованої звітності. Проаналізовано причини необхідності обмеження розкриття стратегічної інформації в інтегрованих звітах. Встановлено додаткові застосування нових та менш витратомістких способів донесення та оприлюднення інформації до користувачів з метою мінімізації витрат на розкриття стратегічної інформації в інтегрованих звітах. Проаналізовано поняття «інтегрованої звітності» в широкому розумінні та особливості її розкриття в Україні. Обґрунтовано перспективи розвитку інтегрованої звітності як інструмента стратегічних облікових комунікацій.

Ключові слова: інтегрована звітність; стратегічні облікові комунікації; Звіт про управління; інформаційна безпека підприємства.

Актуальність теми. Одним із засобів реалізації зовнішніх стратегічних облікових комунікацій є інтегроване звітування, на основі здійснення якого відбувається розкриття фінансових та нефінансових показників підприємства у формі інтегрованих звітів, зокрема, щодо функціонування системи стратегічного менеджменту підприємства, а також процесів формування нових і реалізації існуючих стратегій. В основі цього виду комунікацій покладено сигнальну функцію бухгалтерського обліку, відповідно до якої будь-яке додаткове або спеціалізоване розкриття стратегічно орієнтованої облікової інформації у вигляді інформаційних повідомлень (інтегрованих або інших видів звітів) спрямоване на формування належної інформаційної підтримки досягнення стратегічних цілей підприємства, наприклад, таких як залучення додаткових інвестиційних ресурсів, залучення позикового капіталу з меншими витратами, формування позитивного іміджу підприємства в громаді й суспільстві в цілому тощо.

Одним із основних завдань сигнальної облікової теорії є необхідність обґрунтування шляхів подолання інформаційної асиметрії, яка може виникати між менеджментом підприємства та його стейкхолдерами (наприклад, між менеджментом та суб'єктами корпоративного управління, між суб'єктами організації обліку та інвесторами тощо), на основі добровільного розкриття додаткової інформації про діяльність підприємства, зокрема, інформації стратегічного спрямування. Інформаційна асиметрія існує тоді, коли один або декілька стейкхолдерів або менеджерів мають стратегічно орієнтовану інформацію з обмеженим доступом, тоді як непоінформовані стейкхолдери мають незначну кількість інформації лише з публічного доступу. Тому збільшення доступності до такої інформації для різних учасників ринку дозволяє мінімізувати агентську проблему та зменшити рівень інформаційної асиметрії. Для усунення інформаційної асиметрії на підприємстві за допомогою додаткових засобів мають бути понесені значні агентські витрати, тому більш ефективним засобом вважається здійснення добровільного додаткового розкриття облікової інформації, необхідної стейкхолдерам. Вирішення проблеми інформаційної асиметрії має важливе значення не лише для стейкхолдерів окремого підприємства, які внаслідок її існування будуть приймати недостатньо ефективні рішення, а як показали дослідження Дж.Акерлофа «ринку лимонів», також в цілому буде негативно впливати на функціонування життєздатних ринків, з функціонуванням яких пов'язана діяльність підприємства, навіть призводячи до їх повного знищення. Використання інтегрованої звітності дозволяє пом'якшити наслідки виникнення агентської проблеми, полегшити прийняття корпоративних рішень та процес прийняття інвестиційно-позикових рішень зовнішніми стейкхолдерами.

Тому важливими питаннями для дослідників у контексті розвитку практики інтегрованої звітності в Україні є не лише організаційно-методичні аспекти здійснення цього процесу, на що сьогодні переважно звернута увага вітчизняних вчених, а також і виявлення факторів, які зумовили необхідність розкриття в ній стратегічної інформації, встановлення причин, які вплинули на якісний рівень та достовірність такого додаткового розкриття стратегічної інформації, а також аналіз впливу такої інформації на рішення стейкхолдерів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, на які спирається автор. Питанням розвитку інтегрованої звітності в Україні присвячені дослідження К.В. Безверхого, С.Ф. Голова, Д.О. Грицишена,

В.М. Жука, Р.О. Костирка, В.М. Костюченко, Р.В. Кузіної, П.О. Куцика, С.Ф. Легенчука, Н.О. Лоханової, О.О. Нестеренко, М.В. Проданчука, О.Г. Сокола, М.М. Шигун та інших. Загальний аналіз впливу на стейкхолдерів розкриття стратегічної інформації у звітності підприємства проведено в працях Р.Ф. Бруханського, Н.Ю. Єршової, І.І. Криштопи та А.В. Шайкана.

Метою статті є аналіз механізмів, що впливають на оприлюднення інтегрованої звітності, як інструмента стратегічних облікових комунікацій підприємства.

Викладення основного матеріалу. Оскільки інтегроване звітування передбачає використання для формування інтегрованих звітів інформації з систем фінансового та управлінського обліку, остання з яких має високий рівень конфіденційності, то однією з проблем функціонування цього засобу здійснення зовнішніх стратегічних облікових комунікацій є пошук оптимальних обсягів та варіантів розкриття стратегічно орієнтованої облікової інформації. Внаслідок того, що оприлюднення інтегрованих звітів сьогодні є слабо регульованою практикою порівняно із системою фінансового звітування, то у стратегічному менеджменту є можливість для формування внутрішньої політики оприлюднення інформації. Подібна політика щодо додаткового розкриття стратегічно орієнтованої облікової інформації в інтегрованих звітах є результатом компромісу між досягненням стратегічних цілей через таке додаткове розкриття та втратою конкурентних переваг через інформування конкурентів про стратегічні аспекти діяльності підприємства (рис. 1).

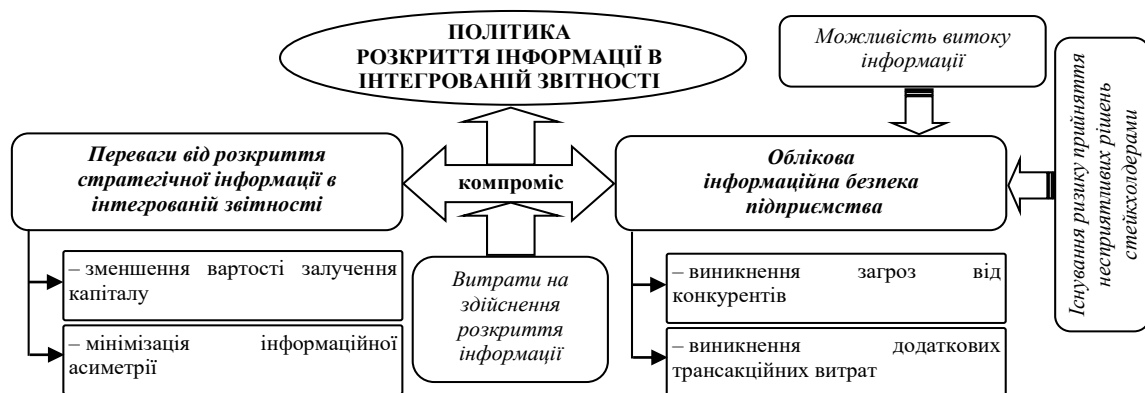

Рис. 1. Політика розкриття стратегічно орієнтованої облікової інформації в інтегрованих звітах як компроміс між перевагами та обліковою інформаційною безпекою

Сьогодні серед вчених відсутня єдина позиція стосовно того, чи розкриття інформації про стратегію підприємства в інтегрованій звітності має позитивні наслідки для підприємства, чи є загрозою посилення конкурентної боротьби. Внаслідок чого розробка політики підприємства щодо такого розкриття додаткової інформації є предметом дискусій серед вчених.

З одного боку, розкриваючи стратегічно орієнтовану облікову інформацію підприємство одержує можливості щодо залучення більш дешевого інвестиційного або позикового капіталу шляхом підвищення рівня корпоративної прозорості та підвищення рівня довіри стейкхолдерів, зменшення рівня інформаційної асиметрії між менеджментом і стейкхолдерами підприємства. Така теза базується на припущенні, що підприємства гарантуючи достовірне розкриття інформації про стратегію забезпечують відмежування себе від інших підприємств з гіршою інформацією, тобто які мають гірші результати щодо реалізації існуючих стратегій та гірші стратегічні перспективи.

Найбільш часто розкриття стратегічної інформації спрямоване на утримання стратегічних стейкхолдерів для забезпечення подальшої співпраці в межах вже існуючої стратегії (стратегічного проекту), метою чого є демонстрація курсу менеджменту на його подальшу реалізацію, розкриття планів на майбутнє та перспективи успішного завершення такого проекту. Однак розкриття інформації в інтегрованій звітності в окремих випадках базується на припущенні, що підприємства добровільно не розкривають все те, що вони знають про діяльність підприємства в стратегічному контексті та плани його стратегічного розвитку, а також іноді здійснюють часткове розкриття такої інформації у тій її частині, яка спрямована на забезпечення вигід його власникам або стратегічному менеджменту, а не всім стейкхолдерам підприємства. На думку І.Абейсекери, подібні випадки відбуваються через те, що діяльність підприємства визначається її змістом та організаційним контекстом (наприклад, організаційні характеристики і середовище, в якій воно функціонує), внаслідок чого доцільність добровільного розкриття інформації стає результатом рішення ради директорів, які визначають, що і як потрібно достовірно розкривати, щоб задовольнити потреби стейкхолдерів, замість нейтрального розкриття інформації [4, с. 228–229].

Існування подібної практики формування інтегрованих звітів підприємствами є свідченням того, що стратегічно орієнтована інформація в них також може подаватися у більш оптимістичному світлі за допомогою тематичних та синтаксичних маніпуляцій з метою управління враженнями потенційних стейкхолдерів підприємства. Тому як об'єкт впливу стратегічно орієнтованої інформації, що розкривається в інтегрованій звітності, можуть бути стейкхолдери, з якими вже взаємодіє підприємство, так і його потенційні партнери, які можуть розпочати співпрацю з підприємством в результаті ознайомлення з його існуючою стратегією та майбутніми перспективами створення вартості.

Якщо ж розглянути проблему достовірності розкриття стратегічно орієнтованої інформації в інтегрованій звітності на основі емпіричних досліджень вчених, то можна констатувати відсутність єдності в їх поглядах. Професор Р.А. Дай, говорячи про розкриття підприємствами різних обсягів інформації для стейкхолдерів, до основних причин приховування інформації під час додаткового розкриття зараховує такі: 1) менеджери підприємства приховують інформацію від інвесторів, вводячи їх в оману, через існування інформаційної асиметрії; 2) конфіденційна інформація не підлягає розкриттю через відсутність власності на неї з боку менеджерів; 3) розкриття додаткової інформації може призвести до загострення проблеми між керівництвом підприємства та його акціонерами [7, с. 141–142]. Тому проблема необхідності забезпечення достовірності та суттєвості розкриття стратегічно орієнтованої інформації в інтегрованій звітності є одним з актуальних напрямів досліджень для сучасних вчених.

З другого боку, підприємство шляхом оприлюднення інтегрованої звітності розкриває свої наміри щодо стратегічного розвитку та про власні стратегічні перспективи, порушуючи рівень своєї інформаційної безпеки, чим можуть скористатися конкуренти. Розкриття стратегічно орієнтованої інформації відображає майбутні наміри стратегічного менеджменту підприємства, тобто інформацію про те, яким вони бачать його майбутнє і які стратегічні ініціативи будуть здійснюватися ними для досягнення визначених стратегічних цілей. Тому зовнішнє розкриття подібної інформації, спрямоване на подолання проблеми інформаційної асиметрії, може стати причиною виникнення іншої проблеми, що також може зумовити необхідність здійснення додаткових трансакційних витрат, які необхідно понести на ліквідацію проблеми витоку конфіденційної стратегічної інформації. Таким чином, конкуренція на ринку може стримувати добровільне розкриття стратегічної інформації в інтегрованій звітності підприємства через збільшення потенційних витрат, які необхідно буде витрати на посилення конкурентної боротьби. І чим більшим є рівень конкурентної боротьби, тим меншим буде обсяг інформації про стратегію, який буде підлягати розкриттю.

На існування проблеми виникнення можливих негативних наслідків додаткового розкриття інформації про стратегію підприємства вчені вперше звернули увагу в контексті розгляду моделі «додаткового сигналізування з двома аудиторіями», коли розкриття інформації інвесторам та позичальникам також призводить до її розкриття конкурентам, що може негативно вплинути в кінцевому результаті на його майбутні грошові потоки. Так С.Бхаттачарія та Дж.Ріттер [5, с. 335–337] за допомогою розробленої рівноважної моделі довели, що підприємства з більшою інтенсивністю винахідництва та витрат на дослідження й розробки, тобто з більшою кількістю патентів, інновацій та нематеріальних активів, лише частково надають таку інформацію зовнішнім стейкхолдерам під час здійснення додаткового розкриття. Оскільки вони не схильні до розкриття конфіденційної інформації, яка може призвести до розмиття інтересів її власників. Водночас такі підприємства можуть потребувати додаткового фінансування з ринку капіталу, що зумовлює необхідність пошуку способів та каналів передачі інформації («сигнальної рівноваги»), які одночасно дозволятимуть залучити інвесторів та мінімізувати можливість втрати своїх конкурентних позицій внаслідок такого додаткового розкриття. Таким чином, особлива увага має приділятися розкриттю інформації про стратегічні активи підприємства, наявність яких забезпечує підприємству одержання конкурентних переваг на ринку, оскільки захист інформації про стратегічні активи буде заважати підприємствам-конкурентам в імітуванні або розробці замінників таких активів.

Внаслідок можливості виникнення негативних наслідків додаткового розкриття інформації, передусім внаслідок її використання конкурентами для покращання своєї ринкової позиції, обсяг і зміст стратегічної інформації, яка розкривається в інтегрованих звітах, має обов'язково контролюватися суб'єктами корпоративного управління у взаємодії зі службою інформаційної безпеки, та визначатись на основі порівняльного аналізу наслідків оприлюднення такої інформації в інтегрованому звіті. В той же час вся стратегічно орієнтована інформація має бути передана різним видам внутрішніх стейкхолдерів підприємства, на основі якої має відбуватись розробка нових стратегій, а також коригування і контроль за реалізацією існуючих. Окрім цього, залежно від рівня стратегічної взаємодії підприємства з різними групами стейкхолдерів, окремим з них також може бути надана вся стратегічно орієнтована інформація, що дасть змогу максимізувати вартість підприємства внаслідок підвищення ефективності такої взаємодії.

З позиції визначення впливу облікової інформаційної безпеки підприємства на процес розкриття стратегічної інформації про його діяльність в інтегрованій звітності підприємства важливе значення мають результати досліджень, проведених М.Ебертом, У.Шафером та Г.Т. Шнейдером. Автори,

дослідивши особливості добровільного розкриття облікової інформації компаніями світу, встановили, що менеджери пристосовують свою стратегію розкриття інформації до ймовірності й очікуваного масштабу витоків. Зростаюча ймовірність сприяє добровільному розкриттю інформації, якщо витoki просто розкривають інформацію про менеджера, та запобігає розголошенню, якщо витoki надалі розкривають зміст інформації про менеджера [8]. Таким чином, розглядаючи одержані результати в контексті розкриття в інтегрованій звітності стратегічно орієнтованої інформації можна констатувати, що в інтегрованих звітах підприємств буде розкриватися та інформація, яка не становить комерційної таємниці й переваги від оприлюднення якої будуть більшими, ніж можливі загрози його інформаційній безпеці, а також оприлюднюватиметься та стратегічно орієнтована інформація, щодо якої найбільш ймовірно можливі витoki за незалежних від працівників підприємства причин.

Ще однією з причин приховування певної стратегічно орієнтованої інформації та її нерозголошення в інтегрованій звітності може відбуватися через існування невпевненості в рішеннях стейкхолдерів, які вони будуть приймати в результаті її оприлюднення. Як зауважує з цього приводу Дж.Суйс, підприємство може віддати перевагу нерозголошенню своєї приватної інформації, якщо його керівництво не впевнене у реакції інвестора [9, с. 407]. Таким чином, до складу інтегрованої звітності підприємства найчастіше належить та стратегічно орієнтована інформація, стосовно якої існує визначеність реакції стейкхолдерів підприємства і оприлюднення якої позитивно впливає на досягнення його цілей (стейкхолдери приймають на її основі позитивні з позиції підприємства рішення), та не належить до інтегрованої звітності така інформація, яка негативно впливає на діяльність підприємства (існує дуже високий ризик прийняття несприятливих рішень) або щодо якої відсутня впевненість з приводу рішень, що можуть бути прийняті стейкхолдерами на її основі (існує ризик прийняття несприятливих рішень).

Про необхідність обмеження розкриття окремої інформації про діяльність підприємства також почали наголошувати і розробники МСФЗ. Так у березні 2019 року Консультативна рада МСФЗ для обговорення питань розкриття конфіденційної інформації, розглянувши питання її розкриття підприємствами, опублікувала дискусійний документ порядку денного, в якому було визначено, що конфіденційна інформація – це інформація, розголошення якої може призвести до комерційних збитків для суб'єкта господарювання [6, с. 7]. Відповідно, розробники МСФЗ, незважаючи на визначені переваги її розкриття, подібно до розглянутих вище поглядів вчених С.Бхаттачарія та Дж.Ріттер, зауважують необхідність його обмеження, внаслідок чого має забезпечуватись певний баланс як результат узгодження між прозорістю розкриття інформації та недоліками розкриття конфіденційної інформації. Окрім цього у вказаному документі виокремлюються типи конфіденційної інформації, що зокрема безпосередньо стосуються стратегічного планування: 1) опис капіталізованих нематеріальних активів; 2) інформація про внесок основного замовника в прибутки підприємства; 3) стратегічне обґрунтування та ключові цілі придбання. Таким чином, залежно від специфіки підприємства має бути виявлена та інформація, розкриття якої може призвести до понесення збитків, і щодо її оприлюднення має бути розроблена відповідна політика, яка базуватиметься на балансі переваг та недоліків від такого розкриття стратегічної інформації.

Окрім цього, на політику розкриття стратегічної інформації в інтегрованій звітності також впливають витрати, які підприємство несе на здійснення цього процесу (збір, обробка та розповсюдження), а також підтвердження достовірності таких даних. Такі витрати є достатньо значними, їх обсяг залежить від обраного формату (стандарту, моделі, концепції тощо) формування інтегрованої звітності та розміру підприємства, що складає звітність – чим більшим є підприємство, тим більшими є такі витрати. Існування витрат на збір, підготовку стратегічної інформації та її розповсюдження у вигляді інтегрованої звітності також є однією з причин обмеження додаткового розкриття. Таку тезу підтверджує той факт, що зі значним падінням темпів розвитку економіки в Україні після 2014 року значна кількість вітчизняних підприємств перестала оприлюднювати інтегровані звіти, що до цього часу щорічно подавалися за допомогою використання різних видів та форматів складання (Звіт з прозорості, Звіт про корпоративну соціальну відповідальність, Звіт про соціальну відповідальність, Звіт про прогрес, Звіт про сталий розвиток, Нефінансовий звіт, Соціальний звіт тощо). Одним зі шляхів мінімізації таких витрат є пошук нових та менш витратомістких способів донесення та оприлюднення додаткової інформації до користувачів.

Сьогодні поняття «інтегрована звітність» або «інтегроване звітування», що передбачає розгляд формування інтегрованої звітності як окремого процесу (С.Ф. Голов, В.М. Костюченко та Р.В. Кузіна [1]), можна розглядати як у вузькому, так і у широкому розумінні. Переважною більшістю вітчизняних науковців в останні роки використовується поняття «інтегрована звітність», під якою розуміються відповідні звіти, які містять фінансові та нефінансові показники, що були сформовані на основі методології їх формування, розробленої Міжнародною радою з інтегрованої звітності (The International Integrated Reporting Council – IIRC). Ця організація утворилася у 2010 році в результаті об'єднання зусиль провідних регуляторів облікової практики в світі (Ради з МСФЗ, Комітету FASB, Міжнародної федерації бухгалтерів та значної кількості професійних організацій, аудиторських та

консалтингових компаній, громадських організацій тощо) в напрямі розробки нової інтегрованої форми звітування компаній, яка б базувалась на інтегрованому мисленні, орієнтувалась на цілі сталого розвитку та забезпечувала б більш достовірне та релевантне розкриття інформації про вартість підприємств.

Бачення IIRC визначається як світ, у якому розподіл капіталу та корпоративна поведінка узгоджуються із загальними цілями фінансової стабільності та сталого розвитку за допомогою циклу інтегрованої звітності й мислення [10]. З огляду на таке бачення ціллю функціонування IIRC є формування нової концепції корпоративного звітування, яка б стала традиційною практикою і відповідала сучасним потребам усіх груп стейкхолдерів підприємства, дозволяючи як зберігати вартість самого підприємства, так і орієнтуватись на суспільні цінності (соціальні, екологічні, суспільні аспекти діяльності підприємств).

З моменту свого створення у 2010 році IIRC спочатку займалася обробкою, накопиченням ідей та їх систематизацією і узагальненням, що завершилося у 2013 році опублікуванням Проєкту міжнародного стандарту інтегрованої звітності <IR>. Протягом 2013–2018 років цей проєкт проходив обговорення. Звіти, сформовані на його основі, і практика їх формування піддавалися вивченню та глибокому аналізу науковців різних країн світу. У 2018 році, після внесення незначних коригувань, цей документ набув статусу Міжнародного стандарту інтегрованої звітності <IR>, який подібно до практики формування стандартів фінансової звітності в подальшому почали називати Міжнародною концептуальною основою інтегрованої звітності (International <IR> Framework). Швидко (протягом 2010–2013 років) формування чітких та зрозумілих методологічних засад формування інтегрованої звітності представниками IIRC та її підтримка міжнародною обліковою спільнотою привернули до концепції інтегрованої звітності <IR> широку увагу та фактично підтвердили провідну роль IIRC як організації, що забезпечує міжнародну регламентацію інтегрованої звітності у світі.

Якщо сьогодні переважною більшістю дослідників формування підприємствами інтегрованої звітності асоціюється з практикою її регулювання IIRC, то до моменту виходу Проєкту міжнародного стандарту інтегрованої звітності <IR> вчені розглядали інтегровану звітність як будь-яку звітність, яка містить фінансові й нефінансові показники та формується на основі використання різноманітних систем стандартів і методологій. Для того, щоб розмежувати інтегровану звітність, що складається підприємствами на основі регулятивних документів IIRC, від інших форматів інтегрованої звітності, які сьогодні активно розробляються міжнародними організаціями та інституціями (IAASB, GRI, Accountancy Europe, Corporate Reporting Dialogue, UNCTAD, TCFD, EFRAG тощо), в дослідженні пропонується називати її інтегрована звітність <IR>.

Окрім цього, на рівні окремої країни, зокрема в Україні, реалізація концепції інтегрованої звітності може відбуватися шляхом введення нормативного регулювання практики формування спеціалізованих інтегрованих (нефінансових) звітів. Такі звіти хоча і не називаються інтегрованими, однак містять у своєму складі набір фінансових та нефінансових показників, які характеризують різноманітні аспекти діяльності підприємства (соціальні, екологічні, інноваційні, людські тощо). Так у 2017 році, базуючись на положеннях Директиви 2014/95/EU, до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2] було внесено зміни, згідно з якими середні та великі компанії мають складати спеціалізований Звіт про управління. Для удосконалення порядку його складання та уточнення змістовних аспектів Наказом Міністерства фінансів України № 982 від 07.12.2018 року було затверджено Методичні рекомендації зі складання Звіту про управління [3], які можуть застосовуватися підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами усіх форм власності (крім банків, бюджетних установ, мікропідприємств і малих підприємств) та які значною мірою повторюють основні положення Директиви 2013/34/EU щодо розкриття нефінансової інформації.

Таким чином, Звіт про управління, який складають європейські компанії згідно Директиви 2013/34/EU, та Звіт про управління, необхідність формування якого визначається національним законодавством, також можна вважати одним з варіантів інтегрованої звітності, незважаючи на відсутність глибокої філософії (інтегрованого мислення) та деталізованої методології його формування (принципів, спеціалізованих стандартів або концептуальних засад формування) і значно менший обсяг самого звіту, який необхідно складати.

Окрім інтегрованої звітності та Звітів про управління в останні роки зарубіжні та вітчизняні підприємства здійснюють додаткове розкриття інформації про свою діяльність за допомогою Соціальних звітів та Звітів про сталий розвиток. В основі – формування двох додаткових видів звітності, яким теж притаманний інтегрований характер, оскільки в них теж передбачено одночасне розкриття фінансових та нефінансових показників підприємства за визначеними напрямками (соціальна діяльність, роль підприємства в контексті сталого розвитку). При цьому такі звіти не можна розглядати як повноцінний інструмент стратегічних облікових комунікацій внаслідок існування таких відмінностей порівняно з інтегрованою звітністю <IR>: 1) вони не орієнтовані на розкриття інформації для стейкхолдерів, які готові здійснювати довгострокові інвестиції / позичання капіталу; 2) вони не враховують вплив різних видів капіталу формування вартості в довгостроковій перспективі.

Сьогодні наукові дослідження в частині розкриття інформації про стратегію підприємства в інтегрованій звітності перебувають на початковій фазі свого розвитку, що пояснюється такими причинами: 1) це пов'язано з відсутністю фундаментальних досліджень та одержаних вагомих результатів в цілому щодо необхідності розкриття інформації про стратегію підприємства в бухгалтерській звітності й впливу такої практики на подолання агентської проблеми функціонування корпоративних структур; 2) це обґрунтовується достатньою новизною концепції інтегрованої звітності <IR>, відсутністю тривалої практики її використання підприємствами, внаслідок чого сьогодні ще недостатньо емпіричного матеріалу для проведення аналізу ефективності розкриття інформації про стратегію підприємства як засобу підвищення ефективності стратегічних облікових комунікацій.

В Україні подібні дослідження взагалі майже не проводяться вченими як через зазначені вище причини, так і в цілому через вузьку спрямованість досліджень у сфері обліково-аналітичного забезпечення стратегічного управління суто на систему стратегічного менеджменту, без врахування необхідності здійснення підприємствами окрім внутрішніх, також і зовнішніх стратегічних облікових комунікацій за допомогою додаткових засобів розкриття інформації. Водночас щодо проблеми розкриття інформації про стратегію в бухгалтерській звітності можна знайти низку зарубіжних публікацій у сфері бухгалтерського обліку, фінансів, стратегічного менеджменту та корпоративного управління. Проведений аналіз літературних джерел дозволив встановити відсутність єдності поглядів стосовно того, яким же саме чином слід забезпечити розкриття інформації про реалізацію існуючих та розробку нових стратегій підприємства. При цьому переважна більшість вчених наголошує на необхідності поширення подібної практики та її ефективності, внаслідок чого з'являються пропозиції щодо необхідності обов'язкового розширення корпоративної звітності в цьому напрямі, що є одним із напрямів подолання зростаючого розриву між можливостями корпоративної звітності та інформаційними потребами і запитами стейкхолдерів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведені дослідження особливостей використання інтегрованої звітності як інструмента стратегічних облікових комунікацій дозволили з'ясувати, що на кожному підприємстві має бути встановлена політика інтегрованого звітування, якою буде визначатися зміст та ступінь розкриття інформації стратегічного спрямування. Така політика є результатом встановлення компромісу між перевагами від розкриття стратегічної інформації в інтегрованій звітності (зменшення вартості залучення капіталу, мінімізація інформаційної асиметрії) та системою облікової інформаційної безпеки підприємства, оскільки розкриття інформації стратегічного спрямування може призводити до виникнення загроз від конкурентів і до виникнення додаткових трансакційних витрат.

Інтегровану звітність як інструмент стратегічних облікових комунікацій слід розглядати в широкому розумінні як сукупність різних видів звітів, що передбачають розкриття фінансової та нефінансової інформації про діяльність підприємства, зокрема про її стратегію. Проведений аналіз праць вітчизняних вчених, які займаються проблематикою інтегрованої звітності, дозволив встановити відсутність значних напрацювань щодо розкриття в ній інформації про стратегію підприємства, що актуалізує необхідність здійснення наукових розвідок в цьому напрямі. До складу подальших перспектив розвитку інтегрованої звітності як інструмента стратегічних облікових комунікацій можна зарахувати такі: 1) уточнення факторів та причин, через які окремі підприємства використовують інтегровану звітність в її широкому розумінні як засіб здійснення зовнішніх стратегічних облікових комунікацій; 2) аналіз провідного світового досвіду додаткового розкриття стратегічно орієнтованої облікової інформації підприємства (інтегрованої звітності, Звітів про управління, Стратегічних звітів, Нефінансової звітності та Звітів про сталий розвиток); 3) удосконалення змістовного наповнення стратегічно орієнтованої облікової інформації підприємства, яка підлягає додатковому розкриттю підприємствами; 4) розробка найбільш оптимальних варіантів розкриття стратегічно орієнтованої облікової інформації українськими підприємствами за допомогою використання інтегрованої звітності в її широкому розумінні.

Список використаної літератури:

1. Голов С.Ф. Інтегроване звітування: концепція, методологія та організація / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко, Р.В. Кузіна. – Херсон : Гельветика, 2018. – 251 с.
2. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень»: зі змінами, внесеними згідно із Законом № 465-IX від 16.01.2020 / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2164-19#n14>.
3. Методичні рекомендації зі складання звіту про управління: затверджено Наказом Міністерства фінансів України № 982 від 07.12.2018 / Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18/ed20181207#n10>.
4. *Abeysekera I.* A template for integrated reporting / *I.Abeysekera* // *Journal of Intellectual Capital*. – 2013. – Vol. 14 (2). – P. 227–245.

5. *Bhattacharya S.* Innovation and communication: signaling with partial disclosure / *S.Bhattacharya, J.Ritter* // *The Review of Economic Studies*. – 1983. – Vol. 50 (2). – P. 331–346.
6. Disclosure of sensitive information. IFRS Foundation Advisory Council. – IFRS Foundation, 2019. – 28 p.
7. *Dye R.A.* Disclosure of Non-Proprietary Information / *R.A. Dye* // *Journal of Accounting Research*. – 1985. – Vol. 23. – P. 123–145.
8. *Ebert M.* Information Leaks and Voluntary Disclosure / *M.Ebert, U.Schäfer, G.T. Schneider* // *SSRN Electronic Journal*. – 2019. – P. 1–34.
9. *Suijs J.* Voluntary disclosure of information when firms are uncertain of investor response / *J.Suijs* // *Journal of Accounting and Economics*. – 2007. – Vol. 43, Issue 2–3. – P. 391–410.
10. The IIRC [Electronic resource]. – Access mode : <https://integratedreporting.org/the-iirc-2/>.

References:

1. Golov, S.F., Kostjuchenko, V.M. and Kuzina, R.V. (2018), *Integrovane zvituvannja: koncepcija, metodologija ta organizacija*, Gel'vetyka, Herson, 251 p.
2. Verhovna Rada Ukrainy (2020), *Zakon Ukrainy «Pro vnesennja zmin do Zakonu Ukrainy «Pro buhgalters'kyj oblik ta finansovu zvitnist' v Ukraini» shhodo udoskonalennja dejakyh polozhen'»,* zi zminamy, vneseny my zgidno iz Zakonom No. 465-IX vid 16.01.2020, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2164-19#n14>
3. Ministerstvo finansiv Ukrainy (2018), *Metodychni rekomendacii' zi skladannja zvituv pro upravlinnja, zatverdzheno Nakazom Ministerstva finansiv Ukrainy No. 982 vid 07.12.2018,* [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18/ed20181207#n10>
4. Abeysekera, I. (2013), «A template for integrated reporting», *Journal of Intellectual Capital*, Vol. 14 (2), pp. 227–245.
5. Bhattacharya, S. and Ritter, J. (1983), «Innovation and communication: signaling with partial disclosure», *The Review of Economic Studies*, Vol. 50 (2), pp. 331–346.
6. *Disclosure of sensitive information. IFRS Foundation Advisory Council* (2019), IFRS Foundation.
7. Dye, R.A. (1985), «Disclosure of Non-Proprietary Information», *Journal of Accounting Research*, Vol. 23, pp. 123–145.
8. Ebert, M., Schäfer, U. and Schneider, G.T. (2019), «Information Leaks and Voluntary Disclosure», *SSRN Electronic Journal*, pp. 1–34.
9. Suijs, J. (2007), «Voluntary disclosure of information when firms are uncertain of investor response», *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 43, Issue 2–3, pp. 391–410.
10. The IIRC [Online], available at: <https://integratedreporting.org/the-iirc-2/>

Гринь Вікторія Петрівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку та оподаткування Запорізького національного університету.

Наукові інтереси:

- теорія стратегічного управління;
- комунікаційна теорія обліку;
- облікове забезпечення стратегічного управління.

E-mail: viktoriya_grin@ukr.net.

Стаття надійшла до редакції 19.04.2021.